

Шарай І. В.
Дунська А.Р.

канд. економ. наук, доцент
ORCID ID 0000-0002-8623-4507

Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ЗДІЙСНЕННЯ ЕКСПОРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ

ОРГАНИЗАЦИОННО-ЭКОНОМИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ОСУЩЕСТВЛЕНИЯ ЭКСПОРТНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ НА ПРЕДПРИЯТИЯХ УКРАИНЫ

ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC ASPECTS OF EXPORTACTIVITY OF ENTERPRISES IN UKRAINE

Розвитку експортної діяльності в Україні перешкоджає значна кількість проблем. Кризове становище в нашій країні призвело до зниження обсягів експорту в останні роки. Багато підприємств не мають змоги протистояти негативному впливу зовнішнього середовища і гальмують розвиток експортної діяльності. Саме аналіз бізнес-процесів всередині підприємства, оцінка ефективності організаційно-економічного механізму управління та подальша зміна парадигми менеджменту зовнішньоекономічної діяльності на рівні підприємства надасть змогу оптимізувати експортну діяльність.

У статті проаналізовано організаційно-економічні аспекти здійснення експортної діяльності, виявлено недоліки в існуючій системі менеджменту та розроблено методичні рекомендації, щодо управління експортом, які допоможуть підприємствам України, незважаючи на складну політичну та економічну ситуацію, посилювати міжнародні зв'язки, завоювати довіру іноземних споживачів, підвищити свою конкурентоспроможність на зовнішніх ринках.

Ключові слова: експорт, експортна діяльність, управління експортом, організація експортної діяльності.

Развитию экспортной деятельности в Украине препятствует значительное количество проблем. Кризисное положение в нашей стране привело к снижению объемов экспорта в последние годы. Многие предприятия не имеют возможности противостоять негативному влиянию внешней среды и тормозят развитие экспортной деятельности. Именно анализ бизнес-процессов внутри предприятия, оценка эффективности организационно-экономического механизма управления и дальнейшее изменение парадигмы менеджмента внешнеэкономической деятельности на уровне предприятия позволит оптимизировать экспортную деятельность. В статье проанализированы организационно-экономические аспекты осуществления экспортной деятельности, выявлены недостатки в существующей системе менеджмента и разработаны методические рекомендации по управлению экспортом, которые помогут предприятиям Украины, несмотря на сложную политическую и экономическую ситуацию, усиливать международные связи, завоевать доверие иностранных потребителей, повысить свою конкурентоспособность на внешних рынках.

Ключевые слова: экспорт, экспортная деятельность, управление экспортом, организация экспортной деятельности.

Significant number of problems restrains the development of export of Ukraine. The crisis situation in our country has led to the decline in exports in recent years. Many companies are unable to resist the negative influence of the environment and inhibit the development of export activities. The analysis of business processes within the enterprise, evaluation of the effectiveness of organizational-economic management mechanism and further paradigm shift in international management at the enterprise level will make it possible to optimize the export activity. The article analyzes the organizational and economic aspects of the export activity; shortcomings in the current system of management were revealed and methodical recommendations on export management to help enterprises of Ukraine, despite the difficult political and economic situation, to strengthen international relations, to win the trust of foreign customers, to increase their competitiveness in foreign markets were developed.

Keywords: export, export activities, export management, organization of export.

Вступ. Міжнародні інтеграційні процеси сприяють розвитку співробітництва між підприємствами різних країн. Експортна діяльність для підприємства – це можливість, розширити свою діяльність, шляхом завоювання нових ринків та збільшення обсягів збуту отримати додатковий прибуток. Якщо розглядати ситуацію, що склалася в нашій країні, то експортна діяльність є не просто джерелом додаткового прибутку, а й інструментом, що допоможе вітчизняним підприємствам вийти з кризового становища.

Аналіз організаційно-економічних аспектів експортної діяльності підприємств дозволить виявити недоліки в механізмі управління та розробити комплекс дій щодо оптимізації експортних операцій на підприємстві в кризовий період, що є актуальним для нашої країни. Це в свою чергу призведе до позитивних зрушень не лише в межах підприємства, а і в структурі зовнішньо-торгівельних відносин країни в цілому. Серед науковців, що досліджували організаційно-економічні аспекти експортної діяльності варто виділити роботи Бубенко С. П. [1], Васильєвої В. Г., Лукашук В. М. [2], Кириченко О. [3], Козак Ю., Ковалевського В. [4], Топольницької Т. [5, 6].

Постановка завдання. Метою даної статті є виявлення проблем у сфері експорту, розгляд організаційно-економічних аспектів здійснення експортної діяльності на підприємстві, а також розроблення методичних рекомендацій, щодо оптимізації організаційно-економічного механізму управління експортними операціями та вирішення проблем, що пов'язані з кризовою ситуацією в Україні.

Методологія. В процесі дослідження було використано аналітичні (розгляд праць вітчизняних та зарубіжних науковців), статистичні та емпіричні методи (вимірювання, аналіз та узагальнення економічних показників).

Результати дослідження. Організаційно-економічні аспекти здійснення експортної діяльності підприємства – це основні чинники, важелі, складові організаційної та економічної діяльності, що впливають на ефективне функціонування підприємства на міжнародному ринку. Організаційна складова визначає формування механізму функціонування підприємства, включає маркетингову діяльність, систему стратегічного управління, аналіз конкурентоспроможності. Економічна складова передбачає інноваційно-інвестиційні заходи, економічну відповідальність за якість продукції, страхування підприємницького ризику, ціноутворення та асортиментну політику.

Для того, щоб визначити ключові організаційно-економічні аспекти для вітчизняної експортної діяльності, проаналізуємо експорт українських підприємств проблеми та загрози, що гальмують його розвиток.

Експортна діяльність підприємств в Україні стикається із значними проблемами, що спричинені кризовими явищами всередині країни. Динаміка експорту є негативною останніми роками. Так за даними державної служби статистики України обсяг експорту товарів та послуг України у за 9 місяців 2016р. становив 32034,3 млн.дол. США. Порівняно із 9 місяцями 2015р. експорт скоротився на 7,8%, у 2015 році спостерігалось скорочення на 29,27% порівняно з попереднім 2014 роком[7].

У цьому контексті потрібно визначити фактори, що спонукають українських підприємців скорочувати або припиняти експортну діяльність. На основі даних Інституту економічних досліджень та політичних консультацій [7], доцільно виділити 10 основних причин, через які українські підприємства не займаються експортною діяльністю.

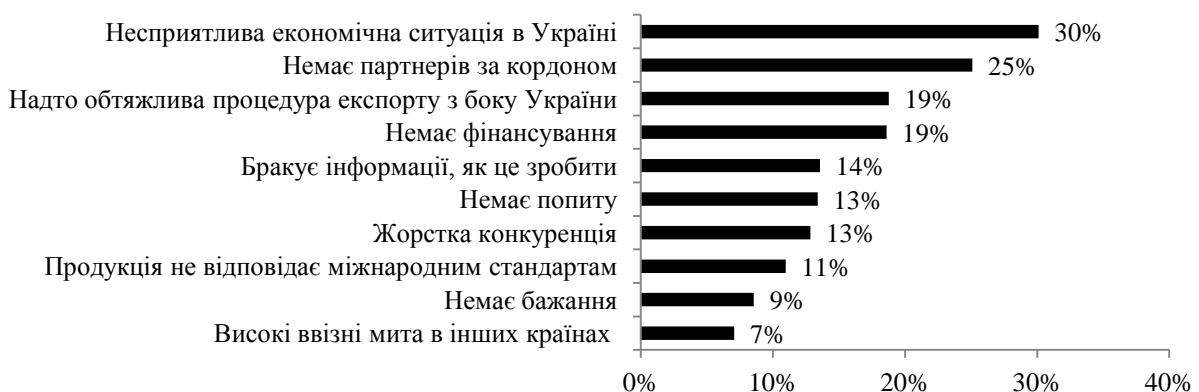

Рис. 1. Основні причини, через які підприємства не експортують продукцію.
Джерело: [8].

Несприятлива економічна ситуація в Україні, відсутність партнерів за кордоном, обтяжлива процедура експорту, відсутність фінансування та недостатність інформації щодо кон'юнктури іноземних ринків (проблема

здебільшого малих підприємств) – ці проблеми не лише створюють перешкоди до виходу компаній на міжнародні ринки, а й призводять до припинення експортної діяльності компаній-експортерів. За даними дослідження 142 українські підприємства, що раніше експортували свою продукцію припинили експортну діяльність, 60,4% українських підприємств, що раніше не займалися міжнародною діяльністю готові експортувати свою продукцію за наявності певних оптимальних умов, що представлені на рис. 2.

Рис. 2. Умови, за яких підприємства хотіли б розпочати експортну діяльність
Джерело: [8]

У 2016 році Україна посла 83 місце у рейтингу Світового банку Doing Business – це результат щорічного дослідження, що оцінює простоту ведення підприємницької діяльності на базі 10 індикаторів в 189 країнах. Компоненти рейтингу оцінюють нормативні акти, що регулюють діяльність малих і середніх підприємств протягом усього життєвого циклу, та їх фактичне використання на практиці. Задля покращення бізнес-клімату в Україні та підвищення позицій України у рейтингу Doing Business, Міністерство економічного розвитку спільно з Офісом ефективного регулювання (Better Regulation Delivery Office), розробило дорожню карту, що складається з 43 пунктів. Виконання цих пунктів має вивести Україну в ТОП-20 країн світу з найкращим бізнес-кліматом за версією Світового банку в 2017 році (Doing Business 2018) [8].

Оскільки програма «Дорожня карта» лише розгортає свою діяльність, основним завданням для українських підприємств сьогодні є подолання перешкод, що створює для них зовнішнє середовище власними зусиллями, за рахунок оптимізації експортних операцій, використовуючи ключові ресурси

та розвиваючи організаційну та економічну складову на основі принципів системності, єдності, гнучкості, послідовності, цілепокладання, тощо. Вважаємо за доцільне визначити основні організаційно-економічні аспекти, що стимулюватимуть розвиток експортної діяльності.

Організаційна структура. Експерти називають однією з головних проблем ведення міжнародної діяльності переважання застарілих механістичних організаційних структур на підприємствах. Тому важливо модернізувати організаційно-функціональну структуру підприємства, враховуючи його особливості (розмір, обсяги виробництва та типологію продукції, досвід діяльності на міжнародному ринку, тощо).

Асортиментна політика. Оптимізація асортименту експортної продукції, враховуючи попит на іноземних ринках, складність продукції, умову максимізації прибутку та мінімізації ризику, визначення та порівняння собівартості виготовлення продукції на вітчизняному та зовнішньому ринках надасть можливість українським підприємствам отримувати, можливо не найбільший, але стабільний дохід від експортної діяльності, що забезпечить збереження їх позицій на ринку, незважаючи на кризову ситуацію в країні.

Конкурентна боротьба. Побудова рейтингу підприємств-експортерів на основі аналізу ефективності експортних операцій надасть можливість визначити ключових конкурентів та виявити конкурентні переваги підприємства, на основі яких буде побудована стратегія конкурентної боротьби при здійсненні експортних операцій.

Управління ресурсами. Складна ситуація з фінансуванням українських підприємств може бути вирішена за допомогою концепції раціонального управління ресурсами. В Україні ця концепція використовується лише частково, хоча дозволяє значно підвищити ефективність діяльності підприємств.

Підприємства-експортери України несуть значні втрати не приділяючи достатньої уваги організаційно-економічним аспектам, які, в свою чергу, надають можливість залишатися стабільними в кризовий період.

Висновки. Отже, у результаті проведеного дослідження визначено ключові організаційно-економічні аспекти здійснення експортної діяльності та розроблено практичні рекомендації для підприємств, що займаються або мають намір займатися експортною діяльністю, використання яких дозволить підприємству здійснювати експортні операції, незважаючи на кризові явища в країні. До елементів наукової новизни слід віднести виділення чотирьох напрямів організаційно-економічної складової діяльності підприємства, що є визначальними для успішного антикризового управління організацією. Ключовим фактором успіху у використанні наданих рекомендацій є їх комплексне впровадження на основі принципів системності, гнучкості,

цілеспрямованості. Дотримання такої методики дозволить зменшити вплив кризових явищ на експортну та зовнішньоекономічну діяльність в цілому.

Напрямами подальшого дослідження мають бути розробка механізму організаційно-економічного управління підприємством на основі визначених ключових аспектів та створення комплексної системи заходів щодо оптимізації організаційної та економічної складової менеджменту підприємства, яка надасть змогу не лише стабілізувати діяльність підприємства в умовах кризи, а й успішно розвивати та розширювати експорт товарів та послуг, максимізуючи показники ефективності.

Література:

1. Бубенко С.П. Організаційно-економічний механізм експортної діяльності підприємства // *Фінанси України*. - 2002. - № 10 (83). – С. 75-80.
2. Васильєва В. Г. Механізм управління експортними операціями в умовах ринкових трансформацій / В. Г. Васильєва, В. М. Лукашук. // *Економічний простір*. – 2015. – №96. – С. 13–24.
3. Кириченко О. Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності / О. Кириченко, І. Кавас. - К. : Фінансист, 2000. - 653 С
4. Козак Ю. Г. Зовнішньоекономічна діяльність підприємств: навчальний посібник. 4-те вид., перероб. та доп. / Ю. Г. Козак, Н. С. Логвінова, В. В. Ковалевський та інш. - К.: Освіта України, 2012. – 272 с.
5. Топольницька Т. Б. Теоретичні засади організаційно-економічного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності підприємства / Т. Б. Топольницька. // *Інноваційна економіка*. – 2013. – №2. – С. 84–88.
6. Топольницька Т. Б. Формування системи організаційно-економічного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності підприємства / Т. Б. Топольницька. // *Сталий розвиток економіки*. – 2013. – №2. – С. 111–114.
7. Державна служба статистики України - Статистична інформація- Зовнішньоекономічна діяльність - Обсяги експорту-імпорту за регіонами України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
8. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. Офіційний веб-сайт [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA>.